

ven opdracht. Het project wordt geformuleerd door de maker, niet door de opdrachtgever. Deze wordt ontslagen van de onmogelijk geworden taak om een zinvolle opdracht te formuleren.

Er is meer, want tussen roeping en opdracht is er een mooie alternerende beweging, fundamenteel melodramatisch van aard in zijn felle contrasten en in zijn dramatische overgang. Want iedere roeping impliceert de structuur van een opdracht. Men wordt geroepen tot een taak. Hier ontstaat dan trouw.

Het project is een antwoord op de afwezigheid van die globale alternerende structuur, die tot vandaag als een nostalgische herinnering doorleeft, maar in de praktijk van levensbeslissingen geen werkzaamheid meer heeft. Het project heeft de structuur van de trouweloosheid die nochtans heel naïef te goeder trouw is.

★

Het project heeft de woorden discours en concept vervangen. Want zover reikt mijn herinnering aan dit soort woorden. Drie woorden, drie manieren om te zeggen dat en hoe mensen iets doen, handelen, realiseren. Drie woorden waarmee men telkens op een andere manier zegt dat iets niet zomaar, maar met een bepaalde reden of betekenis gebeurt. Het discours ziet een sprekende wereld van mensen, het concept ziet een beredeneerde kern, het project ziet de retorische pragmatiek.

Via het discours heeft men een ontcijferende verhouding tot de gerealiseerde dingen – het discours is een romaneske hypothese; via het concept triomfeert een formalistische morfologie van de dingen – het concept begeleidt een minimalistische systematiek; via het project wordt de systematiek van het werkstuk verdreven ten voordele van de intentie.

★

Het is duidelijk dat men het liefst het subsidiegeld gewoon zou uitdelen. Wat vervelend dat dat niet kan en dat er een verantwoording moet zijn voor het toegekende geld. Laten we het geld geven aan degene die de mooiste motivering schrijft!

Het project vangt het resultaat. Natuurlijk verwacht de projectontwikkelaar een resultaat. Om een resultaat te bekomen heb je procedures nodig. Volg je die procedures dan heb je ook dat resultaat. Het resultaat zit in de procedures. Het hedendaagse project is de verzameling van procedures. Het is een techniek, een cultuurtechniek.

Het werk geraakt daardoor in wezen niet meer voltooid. Het blijft in de startblokken zitten. Eénmaal project, altijd project, zou men kunnen zeggen. Wie in de projectstructuur stapt, sluit eigenlijk het afgeronde resultaat uit. Ook

hier keert iets van de grenzeloosheid van de oude project-idee terug; maar niet in de zin van onbereikbaarheid, maar in de zin van constitutionele voorlopigheid. Het project weigert de verantwoordelijkheid voor het definitieve.

★

Kan een cultuur uit een verzameling projecten bestaan? Men huivert bij zulk een gedachte! Nooit meer de pretentie van wat af is, omdat het werkelijk gewild werd!

Het project is de toekomstvorm van een maatschappij zonder utopie. De vlucht vooruit in het project heeft minder met de toekomst, dan met de vervluchtiging van het verleden te maken. Projecten voeden zich niet aan het verleden, aan een traditie, aan referenties – ze voeden zich aan een actualiteit gezien als een veld van virtuele mogelijkheden. Het project behoort tot dezelfde virtuele actualiteit als die van de trendspotter.

★

Het project is een instrument van de toenemende procedure-controle (van het management-project voor de wereld). Het project is de verkapte vooruitgangsidee van het management, dat in geen vooruitgang gelooft (management en vooruitgang sluiten elkaar uit; er is geen management van een utopie of van een levensideaal mogelijk). Het management gaat over het bestaande en overzienbare; nooit over het niet berekenbare.

★

Het project ligt in het verlengde van de mechanisering van de materiële productie; het is de mechanisering van het bewuste leven tot een productie ervan.